

Josip Cazi, Nezavisni sindikati 1921—29. Knjiga prva. Republičko vijeće SSJ za Hrvatsku, Zagreb 1962, strani 459 + (II) + 15 str. sl.

Josip Cazi, Nezavisni sindikati (1921—1929). Knjiga druga. Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb 1964, strani 531 + (II).

Dve zajetni deli Josipa Cazija sta prvi knjigi iz obsežnega gradiva, ki bo izšlo v treh knjigah pod skupnim naslovom *Nezavisni sindikati 1921—1929*. Prvo knjigo je izdal Republiški svet Zveze sindikatov Jugoslavije za Hrvatsko. Obravnava politično dejavnost neodvisnih sindikatov od leta 1921 do 1925. Drugo knjigo, ki obdeluje ekonomsko-socialno vprašanje sindikalnega gibanja Hrvatske v tem obdobju, je izdal Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Zagrebu, ki je »po logici svoje vloge i radnih zadataka ubrzo nakon osnivanja uspostavio saradnju sa avtorom«. Tretja knjiga, ki jo avtor že pripravlja za tisk, bo po opombi uredništva v drugi knjigi obsegala dejavnost sindikalnega gibanja Hrvatske od leta 1925 do 1929.

Josip Cazi je že s prejšnjim deli mnogo prispeval k zgodovini delavskega gibanja na Hrvatskem in posebej sindikalnega gibanja. Njegova dela *Od obnove do Kongresa ujedinjenja 1917—1919*, *Od kongresa ujedinjenja do Obznane 1919—1920*, *Prva radnička društva u Hrvatskoj 1860—1880*, *Počeci modernog radničkog pokreta u Hrvatskoj 1880—1895*, *Radnička klasa i upravljanje privrednim poduzećima*, *Vukovar u klasnoj borbi od 1895—1941*, *Radnički pokret Hrvatske*, monografija *Revolucionarni sindikati Jugoslavije (1919—1920)*, v katerih je objavil predavanja, članke in študije o mnogoteri sindikalni dejavnosti v tem obdobju, so temeljna osnova, ki jo je lahko s pridom uporabil, ko je začel pisati delo *Nezavisni sindikati 1921—1929*.

Čeprav je avtor želel, da v prvih dveh knjigah opiše neodvisne sindikate predvsem v ožji Hrvatski, v Slavoniji in Dalmaciji, je moral zaradi boljšega razumevanja obdelati neodvisne sindikate v vseh jugoslovanskih pokrajinah, ker so bili Neodvisni sindikati Jugoslavije organizacijska celota, »a sindikati u Hrvatskoj njegova kičma«. Da bi v današnjem času mogli bolje oceniti dejavnost sindikatov na Hrvatskem in jih vzporediti z dejavnostjo v drugih krajih, je avtor navedel nekatera stavkovna gibanja v vseh pokrajinah Jugoslavije in zraven dodal še pregled za vso državo. Tako je Josip Cazi v navedenem delu prispeval znaten delež tudi k zgodovini neodvisnih sindikatov v Sloveniji in sindikalnega gibanja v obravnavanem obdobju sploh.

Vire je črpal iz arhiva Instituta za historiju radničkog pokreta v Zagrebu in Državnega arhiva v Zagrebu. V večji meri je uporabljal tudi meščanski, socialistični in komunistični tisk, sindikalna glasila, poročila inšpekcije dela, delavskih zbornic in borze dela ter takratno sindikalno literaturo. Virov iz slovenskega časopisja ne navaja v originalu, pač pa posamezne članke, kolikor so jih zaradi takratne pomembnosti navajali v ponatisu razni časniki v Zagrebu in v Beogradu. Opozorim naj na pomanjkljivost, zaradi katere je vsekakor obsežno avtorjevo delo mnogo zgubilo na uporabnosti in vrednosti. Pod črto in v tekstu samem avtor navaja samo mesta, kjer tekst dobesedno navaja, podatkov samih in trditvev pa v veliki večini ne podkrepi z navajanjem virov. Brez škode za delo bi avtor marsikdaj lahko opustil navajanje virov obsežnejših odstavkov, včasih celo dolgo-veznih časopisnih člankov, polemik, ali policijskih poročil ipd. ter jih nadomestil s svojimi trditvami in sklepi ter z ocenitvijo vira. Tako se bralcu ne bi bilo treba

prebijati skozi mnogovrstno, čeprav bogato gradivo, do pravih spoznanj. Knjiga bi bila lahko zato tanjša in jasnejša.

Neodvisni sindikati so nadaljevali delo enotnih sindikatov Jugoslavije, ki so bili ustanovljeni na kongresu zedinjenja od 22. do 23. aprila 1919 v Beogradu. Z obznanom so bili najprej prepovedani začasno, z zakonom o zaščiti države pa dokončno. Revolucionarne sindikate so nato pod novim imenom Neodvisni sindikati obnovili na konferenci 12 strokovnih zvez. Ustanovna konferenca je bila v Beogradu 14. septembra 1921. Na njej so izvolili Medzvezni sindikalni odbor Jugoslavije (MSOJ), ki je potem obstajal kot državna sindikalna uprava namesto prepovedanega Centralnega delavskega sindikalnega sveta Jugoslavije (CRSVJ). Zaradi povezanosti enotnih sindikatov z neodvisnimi sindikati je avtor orisal v začetku obeh knjig pregled razvoja in akcij sindikalnega gibanja do septembra 1921, to je do ustanovitve neodvisnih sindikatov.

Prvo knjigo je avtor razdelil v tri dele. V prvem jo opisal razvoj delavskega gibanje do konca leta 1921. V drugem prikazuje delo neodvisnih sindikatov od ustanovitve do prve državne konference januarja 1923, nastajanje medzveznega sindikalnega odbora za Hrvatsko in Slavonijo, obnovo dejavnosti sindikalnih svetov in sindikalnih zvez, boj za akcijsko in organizacijsko enotnost sindikatov ter državno konferenco neodvisnih sindikatov. Na konferenci so sprejeli akcijski program in statut ter izvolili novo vodstvo. Tretji obravnava delovanje pokrajinskega sindikalnega odbora ter mestnega sindikalnega sveta v Zagrebu, zraven pa tudi organiziranje neodvisnih sindikatov v notranjosti Hrvatske; nato opisuje odnos KPJ do neodvisnih sindikatov, poskus razbijanja neodvisnih sindikatov in ustanovitev reformističnih Ursovih sindikatov.

V prvi knjigi je prikazano politično organizacijsko delovanje neodvisnih sindikatov, njihovi cilji in naloge, prikazani so plenumi in konference, prepovedi in preganjanja. Opisano je prizadevanje komunistov, da bi neodvisne sindikate zadržali na liniji revolucionarnega razrednega boja, in njihova odločnost, ko so se upirali vsakemu oportunistu, reformizmu in likvidatorstvu.

V drugi knjigi so prikazane gospodarske razmere v deželi in materialni položaj delavcev, problemi draginje in brezposelnosti, tarifna in stavkovna gibanja, demonstracije, prvomajske proslave in akcije mednarodne solidarnosti. Razen tega so v tem delu obravnavani problemi delavskih obratnih zaupnikov, socialne politike in ustanov za zaščito delavcev, boji za osemurni delovni dan in nedeljski počitek delavcev, nato vprašanje varstva mladih in mladoletnih delavcev ter žensk pri delu. Na koncu knjige je prikazana kulturna prosvetna dejavnost sindikatov, zraven pa tudi fizikalna in športna dejavnost delavcev.

France Kresal

Otto Leichter, **Österreichs freie Gewerkschaften im Untergrund.**
Europa Verlag, Wien 1963, 155 strani.

Avtor prikaza ilegalnega avstrijskega sindikalnega gibanja med Schuschniggovim avtoritativnim režimom (1934—1938) je ugleden avstrijski socialistični delavec. Še kot študent je deloval v socialdemokratski študentski organizaciji. Leta 1919 je postal sodelavec teoretskega strankinega glasila *Der Kampf*, leta 1925 pa urednik osrednjega strankinega glasila *Arbeiter Zeitung*. Po razbitju in prepovedi socialdemokratske stranke februarja 1934 je predvsem sodeloval v tisku ile-